Fikir ve Sanat

Sayı: 2 - 5 Nisan 1950 AYLIK DERGİ Fiatı: 10 Kuruş

Sanatkârın Suçluluğu

19 uncu yüz yılın ikinci yarısından sonra kat'î olarak beliren sanat ve edebiyat hareketinin mensupları yeni bir form zaruretinin sessiz ve kısır tecrübeciliğinden başka bir iş yapamamışlar, paşa keyfine hizmetten kurtulamamışlardır.

Neslinin en cesuru ve populeri olan magosa mahbusunun bile ileri atılmasile geri dönmesi arası uzun sürmemiştir.

19 uncu yüz yılın nihayetinde ise sanat ve edebiyatçının bariz vasfı şaşkınlıktır. Bu devrin sanat ve edebiyatçısı kendisini yalnız sansüre hafiyelere teslim etmekle kalmamış, meyhanede çalışmış ve umumiyetle eskiyi taklitle yetişmiştir. İleri hareketler bile gayri vazıhtır. Meselâ realist hareketin aynı meslekten iki mübeşşiri adetâ bir birinden habersiz, Servetifünun teşebbüsü ise sadece bir tecrübedir.

1908 den sonra yer yer ve zaman zaman harekete geçen sanat ve edebiyatçıları belki de kararsızlık ve devamsızlıktan başka bir şeyle itham etmek yanlış olur. Hele Tevfik Fikreti her türlü isnattan tenzih etmek lâzımdır.

Fakat mütehakkim, İttihat ve Terakkinin vasıtalarile konuşan zümre hakikaten provakatördür. Nitekim millî mücadele sıralarında bütün mânasile ileri hareketler karşısında bu zümre saltanatçı kalmakla beraber Amerikan mandası propagandacısı veya İngiliz emperyalizminin hayranı olmaktanda utanmamıştır.

Bu son devrin sanat ve edebiyatçılarına gelince bunlarda milletin mağdur ekseriyetine ve dâvasına bağlı olanlar müstesna, patalojik türlü arazlarla beraber tekelci veya bir karaborsacı tipi ve faaliyeti görmemek kabil değildir. Günlük şöhretini gazete ve reklâma borçlu böy- ... derece bir-

YANLIŞ YOL

Salâhattin Hakkı ESATOĞLU

Geçen nesiller yanlış bir yolda yürümüşlerdi: Tenkit fikrinin zihinlerde doğmamış olması, objektif ölçülerin yokluğu, onları, sanatla dostluğu karıştırmaya götürmüş, böylece de tarafsız bir edebiyat tenkidi yerine, yapmacıklı, gerçekten uzak bir kıymet yargısı doğmuştu. Aktör Burhanettin Tepsi, Abdülhakhamit'e (Dahi) deyivermiş, bu sıfat birden benimsenerek, şaire sırma bir urba gibi giydirilerek hâlâ devam eden ciddî bir ünvan mahiyetini kazanmıştır. Merhum Rıza Tefik, orjinal fikirlerinden dolayı, basının bir arkadaşının kendisile «filozof» diye şakalaştığını, filozof sıfatının böylece ismine takılıp kaldığını bir konuşmamızda anlatmıştı. Prof. M. Şekip Tunç ise ölçüsüz bir mübalâğa ile Yahya Kemal Beyatlı'ya «Tanrı - şair» demiş, nerdeyse bu sıfat da sayın Beyatlının mahlası imiş gibi yayılıvermiştir.

Meşrutiyet sonrası nesli de aynı hatadan kurtulamadı. Müşterek dergilerinde, kitaplarında, edebiyat tarihlerinde, gazetelerde biri birlerinin reklâmını, propağandasını yaptılar.. Biri birlerine çeşitli unvanları, sıfatları bol keseden bağışladılar... «Hecenin en kuvvtli şairi», «iyoniyen şair,» «kadın ve aşk şairi», «millî şair», «msitik şair», «inkilâp şairi» gibi tavsifler edebiyat kitaplarına kadar geçti, birçok oğrencilere ezberletildi. Fakat bütün bu sıfatların hangi ölçülere göre verildiği, onu taşıyanın gerçekten rin kuruluğu, mistiklerin boşluğu, iyoniyenlerin hiçliği, inkilâp şairlerinin şarlatanlığı yaşları kırkını geçmeden anlaşılıp, daha sağ iken unutulmağa mahkûm kaldılar. Halk ve sanat severler aldatılmanın, yanlış yargılarla kandırılmanın azabını bu meşhurların (?) eserlerini kendileri tetkik edip, okuyunca anladı, böylece tenkitçilere de inanmaz oldu.

Bilmem farkında mısınız? Yeni neslin bir kısmı da aynı yoldadır: Yine tenkit ahlâkından yoksul, yine objektif tenkit ölçüleri yok, yine sanat hakkında yargı ve düşünceleri dostlukların, kişisel duyguların etkisi altında. Sevgiler veya kinler fikirlere yön veriyor. Genç arkadaslar biri birlerine bol keseden sıfatlar, ünvanlar bağışlıyorlar. Biri birlerinin eserlerine karşı yapmacıklı olarak aşırı ilgi gösterip, övüyorlar. Hattâ çekinmeden alelâde eserleri topluluğumuza «çığır açan şiir», «saheser hikâye», «harika yazı» gibi ölçüsüz kıymetlerle sunuyorlar. İşin garibi sanatçı da bu dost yargılarına inanarak toplum karşısında kendisini «büyük sanatçı» sanıyor, aldanıyor, gururlanıyor. Dostlarının verdiği ünvanları toplumun genelinden alınmış bir liyakat diploması gibi göğsüne asarak dolaşmak istiyor, hiç bir zaman yetkili tenkitçiden, anlayışlı okuyucudan sevgi görmediği halde sanat hayatında yeri ve ciddi bir değeri olduğunu sanıyor.

Bu yazımdan hiç kimsenin

Sensiz Olamam..

Sen orada masa başında hareketsiz lâkin umutlu
Aynen dünyanın konuşamıyan insanları gibi susuyorsun.
Öyle rahat duruyorki taranmamış saçların,
Kalbimi bir müddet ümitlerle bağlıyor.
Bahar penceremizin camlarını vuruyor duyuyor musun?
Açarsam bilirimki ıslak yapraklar çarpacak yüzüme
Ve söze rüzgârsız bir akşam diye başlıyacağım.

İlk önce demire su veren eller için şiir yazdım,
Sonra tutuk tutuk konuştu, yorgun kalbim
Anlattı kumral saçları elâ gözlerdeki kini.
Farkındayım sebepsiz değil bu hazin şarkılar,
Böyle ilk defa titriyorum elimde değil
Bazan nefesim duracak kadar heyecanlanıyorum.
Kimse duymuyor boşuna feryatlarımız elâ gözlüm.
Boşuna sabırlı dudaklarının çatlaması
Perdeleri indirme dursun onlar öyle biraz
Orda bir lâhza kadar yaşar akşam maviliği
Sonra başlar karanlığın yüreği göz göz eden kederi.

Beraber olmadıktan sonra beyhude bu karanfil demeti,
Beyhude kurumuş otlar üzerinde uzanıp yatman
Sen mahzûn yüreğim dinle beni biraz
Dinle karanlıkta açan çiçeklerin kımıldanışını
Dinle annesinin kucağında ağlayan çocuğun nabzını.
Benim her tarafta dağlara şehirlere doğru yürüyen
Benim ray döşeyen benim montör elbisesi giyen
Benim kesilmiş asma çubuğundan düşen damla
Benim asfalt cadde üzerinde kendi kendine konuşan
Benim kısılmış idare lâmbası altında gazete okuyan
Benim demir çubuklar ekleyip beton döken
Benim asırlardır karasapanla çift süren
Elhasıl benim kesik kesik öksüren fakir halkım
En temiz yürek sen en kuvvetli kol sen.

Ö. F. TOPRAK

«TOPRAK ANA»

Fahir ONGER

Haşmet Akal'ın Sergisi

Epice bir zamandanberi eserlerini toplu bir şekilde görmek fırsatını bulamadımığımız Haşmet Akal, Beyoğlunda S.D.C. konferans salonunda bir sergi açtı. Seksen taplonun doldurduğu bu sergi umumî havası itibariyle seyirciler üzerinde nasıl bir etki hasıl etmiştir, bilmiyoruz. Fakat bazı dikkatli kişiler bu seksen tabloyu bir şahsiyet bütünü içinde görebilmek için çok gayret sarfetmişlerdir. Serginin bu bakımdan bir dağınıklık ifade ettiğini biz de açıklamak isteriz. Haşmet Akal, (Forsalar) diye bir resim yapmış. İnsanın insana köle olduğu ortaçağ devrelerinden seçilmiş bir konu. İhtiyar ve genç iki forsanın ayni kürek harekti içinde birbirine bakışı üzerinde durulmuş. Yalnız bu parçanın, başların bir kaç etüdü daha sergide yer alıyor. İlk bakışta Michel ngello'nun fresklerinden çıkarılmış bir kopye karşısında olduğumuzu sanıyoruz. Gerçekten (Forsalar) ın böyle dekoratif bir üslûbu var. Haşmet Akal dört, beş yıl uğraşıp bir de (Karaborsa) yapmış. Bir iskele önünde bir gezinti âlemi tasvir ediliyor. İskelede görünen figürler bize harp yıllarının telâşlı insanlarını hatırlatıyor. Tam aksine ilk plânda yer alan motor ve içindekiler yiyip içmekle meş-

lesine açıkgöz, bu d... birine lâyık, bu kadar bilgisiz ve küstah sanat ve edebiyatcılar kötü hasletli tiplerle dolu mazide de yoktur.

İnkâr edilemezki bu memlekette sanat ve edebiyat geniş halk kitlelerinin hizmetin de ileri, cihanşümul bir safa yükselmiyorsa, bu duraklamada, her biri menfaatperestlik, tenbellik, korkaklık en muzeci olmakta inat edip duran sanat ve edebiyatçıların da derece derece suçu vardır.

buna liyakatli olup olmadığı araştırılıp sorulmadı.

Sonuç ne oldu? Esef edilir ki sonuç üzücü oldu.. Dahi denilen Hamit henüz ölümünün 12 nci yılında unutuldu, hiç bir edebiyat sever Hamit'in eserlerini karıştırmak aşkını için de duymadı. Filozof Rıza Tevfik'in felsefesinin ne olduğu anlaşılamadı. Yahya Kemal bir istihfam olmakta devam ediyor. Diğer savısız isimler ise bugün artık tamamen unutuldu. Hele hececilerin kofluğu, basitliği, bayalığı, millî şairle-

Bu yazımdan hiç kimsenin top yekûn genç nesli küçümsediğim anlamını çıkaracağını ummam. Yeni neslin inkâr edilmiyeck kuvvtli şahsiyetleri ve bunların sanatımıza getirdiği birçok ilerilikler olduğunu bilirim. Herşeyden önce edebiyatı edebiyattan (yani palavradan) kurtarıp onu bir fonksiyona kavuşturan onlar oldu. Hayal, deniz, ayışığı, gül, bülbül, ah vah, yerini hayat, toplum meselesi, insan sevgisi, yaşama isteği gibi canlı, ger-

(Devamı 2 nci sayfada)

TÜRK EDEBİYATI TARİHLERİ ve TEDRİSATI

L. ERİŞÇİ

Feodalizmden kapitalizme geçen bir bünye ve Türkler çevresinde Osmanlı imparatorluğu, ondokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren, muasır ideolojik zaruretlere yavaş yavaş fakat kati olarak yer verir. Bu arada, Divan edebiyatı karşısında, yeni nevilere bağlı mahsûllerle beraber tezkerelerin de plân ve muhtevasının gayrı kâfiliği mevzuu bahs edilmiye başlamıştır.

İlk olarak Şinasi Fatin Tezkersi nin yeni tabını neşrederken yaptığı değişiklikleri şöyle anlatır: «Evvelâ tarafı hâkiranemden mebahisi edebiyeye dair havaşi münasibe ile tezkerenin tevşihi, saniyen tercümei hâllerde bazı zevatın mahiyeti haiz oldukları nüfuz ve mertebei resmiyeleri nispetinde izam olunmak gibi müstear olan rüşveti kelamiyei şairâne makulesinin külliyen tenkihi, salisen sehviyatı lafziye ve maneviyenin tashihi, rabian, eşardan hangisinin eseri intihal olduğu tebeyyün ederse tasrihi, hamisen her bir şairin mikdarı eşarı ve ulum ve fünun ve sanayide maharet ve asarı ve umuma ait hizmeti mucibetül iftiharı her ne ise asıl onların mümkün mertebe beyan ve tavzihi,, (1)

Müteakip senelerde romantizm cereyanına bağlı müellifler, «müntehebat» larında ve «talimî» eserlerinde Divan edebiyatından ayrı bir sanat anlayışı getirdikten başka edebî mahsülleri de artık yeni şekillerde cem ve telfik tecrübesi yapıyorlardı. (2) Hazırlanan öyle bir zemin üzerinde daha ziyade mevkut neşriyatta görülen Avrupa memleketleri edebiyat tarihlerine dair tercümeler, hattâ Osmanlı edebiyatı tarihi hududu içine girebilecek bazı araştırmalar ve biyografik eserlerden sonra Abdülhalim Memduh'un Tarihî edebiyatı Osmaniye'si neşredilmiştir. (1888).

Kendi nevinde ilk eser olan Tarihi edebiyatı Osmaniye metodolojik mülâhazalardan tamamen uzaktır. Bununla beraber eserde objektif olmasa da Sinan ve Akif paşalar haddi fâsıllar olmak üzere bir tasnif denendiği gibi ancak «bir mesleki teceddüde mail olan üdeba mevzuubahs edilmiş ve birçok peyrevleri matrut» bırakılmıştır. Zira, Abdülhalim Memduha göre «maksat silsilei cereyanı beyan etmek değil o cereyanın inkılâbatını yan etmektir». Bütün kusurlarına rağmen nihayet derli toplu bir plâna da sahip olan Tarihi edebiyatı Osmaniye Meşrutiyete kadar hemen hemen tek eser olarak kalmıştır. (3)

Filvaki ancak 1908 den sonradır ki edebiyat tarihine dair neşriyat, Şahabettin Süleyma-

(Devamı 2 nci sayfada)

Akademi Hocaları

Şu Akademi hocalarının çalışma tarzını bir türlü anlıyamıyorum!

Beyoğlunda banka vitrinindeki yağlı boya kunbara reklâmından tutunda, bahriye müzesindeki tarihî portrelere ve İstanbul Sergisinin o dillere destan Mısır Çarşısı haline kadar her türlü, Afiş, Dekarosyon ve yağlı boya zevksizlik nümuneleri akademi hocalarının imzasile damgalıdır. Hattâ son açılan radyo evi resim müsabakasına iştirâk denler ilâ maşallah hep akademi hocalarıdır.

Bu çapraşık yayılma şekli yalnız san'at kültürünün altını üstüne getirmekle kalmıyor serbest çalışan ressamı — afişçiyi — dekaratörü gün geç-

(Devamı 2 nci sayfada)

Nuri İYEM

Fazıl Hüsnü Dağlarca, üzerinde dikkatle durulacak bir kitap yayınladı: «Toprak Ana». Bu kitap, 1935 den bu yana 6 cilt teşkil eden 612 adet şiire yedinci kitap olarak bir 72 tane daha ekliyor. Böylece şair 700 kadar şiirini cild halinde önümüze koymuş oluyor. Daha henüz kırkına bile gelmemiş bir sanatçının bugün bu ölçüde bir verimle karşımıza çıkması, çalışma ve enerji yönünden, takdirle karşılanmağa değer.

Bu noktayı işaret ettikten sonra «Toprak Ana» ya bir göz atalım.

Toprak Ana, Anadolu toprağı, köy ve bu coğrafya üzerinde yaşayan halkın hayat savaşını anlatır. Konuya ilkin köy'den girilmiş; ışıksız, çocuksuz, mektupsuz, yağmursuz, ağaçsız, yolsuz, habersiz köy; kuşbakışı anlatılmıştır. Buğda'nın macerası bunun hemen peşinden gelir. Gün, Anadolu köyünde nasıl başlar? Bu da ayrı bir bölüm halinde kitaba girmiştir. Arkadan köylü gelir. Namus uğruna, intikam uğruna, su uğruna, toprak uğruna «eğri bıçak» ve «kara mavzer» in seferber edilişi: Köylünün hayat savaşında bu işler de yer alıyor. Sonra köy evinin içine giriyoruz. Karabakırın dilinden öğrendiklerimiz, köylünün hayat savaşında kazandıklarıyla kaybetiklerini açıklar. Köylü üretim işinde kendine en yakın yardımcı olarak öküzü seçmiştir. Bu da ayrı bir bölüm içinde incelenmiş. Yıldız ışığı altında köye ve köylüye bakış ta hayli genişbir «perspektif». Bu fasılda kuvvetli bulduğum iki şiirin adını söylemek isterim: «Köy Dediğin» ve «Yalnayak». Birinciden şu parçayı buraya alıyorum:

Köy dediğin ne,
Namık Kemal'in mahzun dediği,
Mustafa Kemal'in bayrak açtığı dağ başı, ağam.
Ağrıdığı yer, hepimizin.
İnsan oğluna karşı,
Kurdun kuşun yediği.

İkinci şiirden ilk kıtayı yüksek sesle okumak isterim:

Ağa almış habire,
Vermemiş hak.
Yediden yetmişe kadar,
Kalmışız yalnayak.

Köy, köylü, Anadolu derken arkadan hastalık geliyor. Şair bunlar için de bir kısım

(Devamı 2 nci sayfada)

güller. Motorun orta yerinde açılmış bir delik bu neşeli gurupun «hab-ı gaflet içinde batacaklarını anlatıyor. Kuvvetli bir ışık motoru, içindekileri aydınlatmış, iskele ise kapkaranlık. Bu, Haşmetin belki kendine en çok sadık kaldığı tablo. Ötekiler, bilhassa (portre) leri söylemek istiyoruz, oldukça gelişmiş bir sanatçı elini müjdeliyor. Çoğunda İn-

(Devamı 2 nci sayfada)

Çanakkalenin Minanası

FİKİR ve SANAT HAREKETLERİ

ATAÇ'ın Marifeti

17.Mart.950 tarihli (Cumhuriyet) ve (Ulus) gazetelerinde Bay .Nurullah Ataç'ın birer yazısı var. Bu iki yazıyı karşılıklı olarak ve yan yana koyarak okumak gerçekten hoş oluyor: Bay Ataç Ulus'taki yazısına başlık olarak (Şöyleşi) kelimesini seçtiği ve bu kelimenin (Sohbet) in türkcesi olduğunu savunduğu halde Cumhuriyet'te yine —eskiden olduğu gibi— (Sohbetler) başlığı altında yazıyor. İş bu kadarla da bitmiyor. Cumhuriyet'te «edebiyat, şiir, şair, sanat» gibi bilinen kelimeleri güya öztürkçe kelimelerle yazı kullandığı halde Ulus'ta bunların yerine «gökçe-yazın, yır, ozan, dörüt» gibi kendi yaptığı ya öztürkçe kelimelerle yazı yazıyor. Bay Ataç üstelik bir de «bırakamadım öztürkçeyi» diyor. Görülüyor ki gerekince pekâlâ bırakabiliyor. İnsan, bir ideale bağlandığı an, ne pahasına olursa olsun, onu savunur, o ideal uğrunda hiç bir fedakârlıktan çekinmez. Bay Ataç ya ileri öz türçenin dilimize sokulmasına inanmıştır; o halde her yerde öyle yazar, yahut bunu gizli amaçlarla yapmaktadır, dâvaya inanmamıştır; bu halde de samimî olmayan böyle bir ideali terkeder, gerçek dâva adamına yakışanı budur. Kolayca anlaşılabilecek bir takım amaçlara erişebilmek için aynı günde Ankara'da ayrı bir dil, İstanbul'da ayrı bir dil kullanmak eleştirmeci ve inanmış geçinen bir yazara hiçte yakışmıyor...

(BİZİM KÖY):

Sanki kıyamet koptu.. Bir köy öğretmeni, Mahmut Makal (Varlık) dergisinde parça parça yayınladığı köy notlarını bu defa kitap halinde çıkarttı. Kitabı okuyan herkeste bir feryat.. Nadir Nadi'den tutunuzda köyün ve köylünün bugünkü sefaletinde en büyük hissesi olan bir siyasî teşekkülün âzası ve bu siyasî partirünü tüketmiş Falih Rıfkı Ataya kadar her eli kalem tutan çığlığı bastı.. Cihat Baban, Şevket Rado'da onlara katıldı: «Köy müstemlekemiz değil, yurdumuz» muş. «vah vah, demek köyümüz ve köylümüz böylemiş de haberimiz yokmuş», «Mahmut Makal bunları açıkladığı için büyük bir iş yapmış» Bütün bu yazılanlardan iki gerçek ortaya çıkıyor. Birincisi aydın geçinenlerimiz köyü ve köylüyü hiç tanımıyor, gazeteci, milletvekili oldukları halde memleketi gezmemişler, görmemişler. İkincisi aydın geçinenlerimiz okumuyor.. Eğer okumuş olsalardı bu kitap çıkmadan önce içindekilerin (Varlık) ta yayınlandığını görür ve kıyameti o vakit koparırlardı. Memleketi, gerçeklerile tanımıyan, memleketteki yayınları okumuyan münevverlerimizin bu acaip hayreti karşısında tek kelime ile düşüncemizi açıklıyacağız: Pes...

S. H. E.

YANLIŞ YOL

(1 inci sayfadan devam)

çekçi konulara bıraktı. Mes'ele, sanata girdi. Artık sanatın bir lüks olmadığı, şiirin, romanın genç kızları eğlendirmek için, yazılmadığı anlaşıldı. Bu eserlerle insanlığa hizmet edilebileceği hürriyetin, eşitliğin sosyal adalet duygularının topluluk içinde edebî eserlerle yayılacağı düşüncesi yerleşti. Memleketimizde esmeye başlıyan demokratik havanın hazırlanmasında belki de şimdiki politika kahramanlarından çok yeni ve ileri sanatçıların emeği vardır. Dar milliyetçilik zihniyeti, Turancılık hayalleri, ırkçılık gibi safsatalar gerçk bilime, lâik görüşe, tabiatçı anlayışa sahip yeni nesil tarafından yıkıldı.

İrtica ile savaşmakta, geri fikirleri, kaderciliği yenmekte de sanatkârlarımızın büyük payı vardır. Diğer taraftan sanat eserlerinde şekil taassubu kökünden kaldırılıp atıldı, yapmacılık samimiyete çevrildi, mâna ve muhteviyat kuvvetlendi, bilgisizlik kültürle, sistemsizlik dünya görüşüne erişilmekle yer değiştirdi. Klâsizm bırakılıp daima yeni, imkânlar denendi. Bütün bunlar başarılırken büyük mücadeleler oldu. Bununla beraber herşey bitmiş, zafer kazanılmış. kahramanlar tam belli olmuş değildir, savaş devam ediyor ve henüz ileri işi bu kadarla bırakmak tek taraflı düşünmek demektir. Kim ve hangi nesil olursa olsun tarafsız olmak, gerçekleri tam görmek gerektir. Yeni neslin zayıf, eksik, kusurlu şahsiyetleri yok mu? Elbet var: Yeni imkânlar denenirken peşin hükümlerden hareket edildi,

Bazı sanatçılar fikir softası halin geldi, gerçek idealistler yanında taklitçiler neslin hamlelerini baltaladı, bazı sanatçılarla edebiyat, lâübaliliğe, başıboşluğa sürüklendi. Konu itibarile avarelik, derbederlik, ruhî ölgünlük, sönüklük, ayyaşlık, terkedilmişlikte büyük mesele yanında fazlasile yer aldı, şahsiyete erişilemedi, büyük inşa kurulamadı. Orijinalite yaratılamadı.

Geçen nesiller kusurlu taraflarını görmedikleri. veya göstermedikleri için bu noksanlıklarını da düzeltemediler. Eğer onlar, dostlarının iltifatı, yerine, ikazı ile karşılaşmış olsalardı belki de ihmalci olmaz, yanlış yoldan ayrılarak doğru bir yöne dönerlerdi. Bunu yapamadıkları için bugün unutulmağa mahkûm oldular. Biz de aynı yoldan gider, dostluk, ahbaplık düşüncesile biri birimizi över, inanmadığımız sözlerle arkadaşlarımızı meşhur etmeğe çalışır, onları hak etmedikleri sıfatlarla bezersek sonuçta zararlı çıkacak

Akademi Hocaları

(1 inci sayfadan devam)

tikçe işinden vaz geçmek durumunda bırakıyor.

Memur — kâtip — kahveci — nahiye müdürü olanların sayısı bir hayli yekûn tutmaktadır.

Halbuki Akademinin ne kadar çok kendi mes'eleleri vardır!

İki hocası olupta bir tek talebesi bulunmayan Seramik bölümü, ne talebeleri ne de atölyesi olan fakat hocası faaliyette Fresk bölümü velhasılı kelam ihtiyaçtan iki misli fazla hoca kadrosu ile G.S.A. bu gün bir imarethane değilde nedir?

Mamaafi G.S.A. da gerçekten hocalık yapmak için girmiş ve bunda israr etmiş bir kaç kişiyi kötü hasletlerden tenzih etmemek de haksızlık olur.

Bir yandan G.S. U. Md. Heykel — Resim—Dekorasyon — Sergi ve sair işlerini mütemadiyen Akademiye devredip durduğu gözden kaçmamakta-

Öyle görünüyor ki memleketimizde büyük kütlelerin malı olan ileri san'at, ancak hür san'atçıların gayret ve israrile inkişaf edebilecektir.

———o———

H. Akal'ın Sergisi

(1 inci sayfadan devam)

giliz Portre mektebinin etkisi hâkim. Serginin şu, bu köşesine saklanmış daha bir kaç resim, meselâ (Aşçı vitrini) v.s. gibi olanlar bir kenara ayrılırsa geri kalan diğerleri çalışma ve hazırlık yönünden. tam bir fikir verecek durumda değildir. İyi bir resim anlayışı meylini sınırlayan bir takım resim, fazlasıyla duvarlarda yer almıştır. Büyük eb'adda bir (Nu) resmi seyircinin ilgisini ilk adımda kendi üzerine çekiyor. Görülüyor ki Haşmet Akal çalışmasını dağıtmış ve bölmüştür. İyi gayretler ve gelişmeler gösteren resimlerin hemen yanıbaşında insanı ümütsüzlüğe düşüren alelâdelikler yer alıyor. Sergiyi terkederken üzerimizde kalan son izlenimler, endişe, tereddüt ve yeni bir zevk hamlesinden uzak-

TOPRAK ANA

(1 inci sayfadan devam)

ayırmış. Nihayet «Aldı Dağca Şehir Bakalım ne dedi» başlığını taşıyan son kısımda şairin memleket karşısındaki tavrını tesbit edebiliyoruz. Burada «Kavak Uykuları», «Dört Kağnı», «Kebabekmek» ve «Kızılırmak Kıyıları» adını taşıyan şiirler bizi ciddi şekilde düşünmeğe çağırmaktadır.

Bu şiirlerden bazı «kıta» ları göz önüne sermeliyim. İşte «Kavak Uykuları» şiirinden iki parça:

Saat bir suları,
Sivas şehrinin Niksar caddesindesin.
Kocaman bir sessizlik harap binalarla yükselmiş,
Gecenin güzelliği uzanmış tarihe bakar;
Mavi gökyüzünde dal dal kavak uykuları;
Efendi açuğ aç.
- . . . .
On yedi kağnı odun kesmişler Allahın dağından;
Ormaniyesiz ağam ormaniyesiz.
Dilleri ıraktı ama nefesleri yakındı,
Sesleniyorlardı çoluk çocuk karanlığa,
Efendi açuğ aç.

Bu okuyacağınız, «Dört Kağnı şiirinden:

Tutmuş nöbetçiler dört kağnı,
Sesler dağ başından dağ başına.
Üç ihtiyar, nine gibi üç ihtiyar.
İki çocuk ot gibi.
Çırılçıplak olurcasına yamalarla bezlerle örtülmüşler,
Kır düşer insanın yaşına.
- . . . .
Ah be, uyuyamadım gecelerce ah be,
Kara bahtınız sardı dört yandan beni.
Soğuğunuzla dondum cisçılbak,
Kağnınızla böğürdüm yol diye buğda diye.
Ne kadar eski benim derdim köylüler,
Ne kadar yeni.

Bir başka şiir, yalnız ilk kıtasını okumak bile yeter:

Kardaş, senin dediklerin yok,
Halay çekilen toprak bu toprak değil.
Çık hele Anadolu'ya.
Kamyonlarla gel, kağnılarla gel gayrı,
O kadar uzak değil.
Yedi ay kıştan sonra,
Yeşeren senin yaşamandır,
Toprak değil.
- . . . .
Gün doğar, tarla kuşları uçuşurlar,
ğır bir aydınlık, bildiğin şafak değil.
Öyle dalmış ki asırlar süren uykusuna,
Uyandırmazsan,
Uyanacak değil.
Dertle, sefaletle yüklü,
Siyah leşlerle kararmış, berrak değil.
Çağlayan ne,
Akan kim,
Kızılırmak değil.
Kadraş, görmüyorum ama hâlâ duyabiliyorum,
Geçmiş zamanlar geleceklerden parlak değil.
Vakte şahadet edercesine yükselmiş,
Akşam parıltısından, bütün zaferler üzerine,
Dağlar dalgalanmakta, bayrak değil.

Fazıl Hüsnü'nün bu önemli eserinde eski şiirlerini hatırlatan ne var ki? Şair itiraf ediyor:

Kalmadı eski azatlığım, lüzumsuzluğum,
Çöktü omuzlarıma düşünmek yükü.

Bu eserinde Fazıl Hüsnü, memleket gerçekleri karşısında düşünen bir aydın vatandaştır. Artık onu sanatın «labirent» leri arasında dolaşan ve gönlünce bir mısra kurmak için ömrünü harcıyan bir sanatçı tipinde görmüyoruz. Fazıl Hüsnü sağduyusu ile bu kabuğu kırmış, hayatla, gerçekle yüz yüze gelmiştir. Bir büyük şairden neler bekliyorsak, bugün Fazıl Hüsnü'den de ayni işleri beklemek hakkımızdır. Uzun yıllar süren çalışmalarla geliştirdiği şairlik melekesini «Üç Şehitler» den itibaren en müsbet, en yaralı

nin gidişini ve yürüyüşünü 24 senedenberi methetmekle öm-

sanat hareketleri yeni yeni inşaya yönelmektedir.

yine onlar olacaktır.

Salâhattin Hakkı Esatoğlu

laşma temayülüdür.

F.O.

Hikâye

ÖDENMİŞ HESAP

Bülent ORAN

Küçüklüğünde, kafasına zorla bir takım dualar doldurmuşlardı. Fakat şimdi de denince, acaip ve karmakarışık birkaç mânasız kelime ile kaba etlerinde bir sızıdan başka hiç bir şey hatırlamıyordu. Kışın en soğuk günlerinde, bahçedeki kuyunun suyuyla abdest alırken; yahut bütün bunları cehennemin ateşinden korunmak için yapacaksın diye, ezberleyemediği bir ayet yüzünden dayak yerken, yavaş yavaş cennetten nefret etmeğe başlamıştı.

Evet, bu sırada onun, bir ahçı önlüğünden daha yağlı kasketiyle, en aşağı bir okadar kirli kafasının içinde; bütün pis kokulara rağmen bir takım düşünceler dolaşıyor ve bu düşüncelerin ağırlık noktasını da (Allah olsaydı dünyaya getireceği adalet) teşkil ediyordu. Zaten kendini bildi bileli kafasını kemiren iki şey vardı. Bit ve Allah..

Sırtını duvara dayamıştı. Beyni o önemli problemlerle uğraşırken ayaklarıyla da tersine dönmüş bir hamam böceğini çevirmeğe çalışıyordu.

Karakolun nezarethanesi ödevini gören bu yer. ona, babasının kötekle yolunu kapatmağa çalıştığı cehennemin sıcaklığını aratacak derecede soğuk gelmişti.. Nemden sıvaları dökülmüş ve pamuğumsu beyazlıklarla kaplı duvar, hayal kurulmasına mani olmak istiyen sevimsiz bir tavır taşıyordu sanki..

Eğer Allah olsaydı, her şeyden önce rutubeti, insanın iliklerine kadar şeytan gibi işliyen o lüzumsuz şeyi kaldırdı. Tabiî sonradan da sırasıyla başka şeyleri...

Serbest olduğu zamanlar, bu saatlerde gezip hava almağı adet edinmişti. Kaşınmak ve esnemekten yorulunca şöyle bir dolaşıvermek arzusunu duyardı. Hayatta herşey lâzımdı. Zevk ve eğlencesiz yaşamanın tadı yoktu. Onun için, Millet Bahçesinin çalılıklı bir köşesine gizlenip, çocuk gezdirmeğe gelen hizmetçi kadınları gözetlerdi. Bazan, insanın gönlünü ferahlandıran güzel manzaralar da olurdu.. Hele işe rüzgârın burnunu soktuğu vakitler.. Kendine göre yaşamasını bilen bir adamdı.

Altındaki tahta sedire bir münasebetsiz tarafından çakıyla, birbirine geçmiş iki kalp resmi ve bir kaç küfür kazılmıştı. Diğer bir işgüzar ise, kalemle nesil üretme durumu almış çıplak bir kadın resmiyle, komiserin sülâlesindeki rahmetlilere ve onların aziz ruhlarına methiyeler karalamıştı. O, serseri sayılırdı ama nedense kötü lâf sevmezdi. Kimbilir, belki de geçmişinde efendiden biri vardı. Asalet de başka şeydi hani... Asiller eğer söylenildiği gibi hakikaten açlık denen nesneyi bilmiyor iseler, küfür etmek lüzumunu duymaları da bu sebepten geliyor olmalıydı.

Hayaller bir tarafa, şimdi yanında biraz soğan ile ekmek bulunsa hiç de fena kaçmayacaktı. Fakat babasının ballandıra ballandıra tarifini yapmasına rağmn şeklini bir türlü gözünün önüne getiremediği Allah, eğer terazisini bir bakkal kadar hileli kullanmasaydı, o da şu anda, hiç alâkası bil olmayan bir suçtan ötürü burada kilitli bulunmaz ve istediğini yiyebilirdi.

Yalanın anlaşılmasını sağlayan ve fennin son icadı acap bir takım makinelerden çok daha tesirli yollarla, sabahleyin ondan doğru söyletip söylemediğini araştırmışlardı. Ve bu araştırmanın sızısı halâ kaybolmamıştı.

Merdivenin hazin çığlıkları ve yaklaşan sert ayak sesleri onu düşüncelerinden ayırdı. Bir polis, araladığı kapıdan kahvehane semaverine benzeyen başını uzatarak yanlışlık anlaşıldığı için serbest olduğunu söyledi.

Kantar kazara doğru tartmıştı.

Kendine mahsus herhangi bir sebebe dayanarak bacağına tırmanmağa çalışan hamam böceğine bir fiske savurdu. Ezik topuklu ayakkabılarını sürüye sürüye çıktı ve kararsız adımlarla önüne gelen sokağa saptı.

Serbestti. Neye yarardı bu? Cebinde meteliği yoktu. Fakat ne olursa olsun canım sovanları, o mis kokulu ekmeği olmasa da hürriyet değerini kaybetmiyordu, Nedense son günlerde hiç bir lâğım dolmamıştı. Eğer denildiği gibi dünyaya ikinci defa geliniyor idiyse o zaman daha başka bir iş tutacaktı. Meselâ ufak bir araba.. Sonra gelsin paralar.. Ama ne denirse densin şu lâğımların doluşuna hiç akıl sır ermezdi. Kâh ikisini üçünü bir dn temizlemek lâzım gelir hangisine gideceğini şaşırır, kâh da onların dolması için dua etmeğe mecbur kalırdı.

Bilmediği bir yerden, bahçeli bir evin önünden geçiyordu. Kapının önüne boş bir çocuk arabası bırakılmıştı. Arabanın içinde de yorganların arasından tek bacağı kopuk bir bebek parçası, bir çıngırak ve bir de ufak para çantası görünüyordu. Ne yaptığının farkına varmadan elini uzattı. Çantayı kaptı ve adımlarını sıklaştırdı. Köşeyi dönerken arabayı içeri almak için iki kişinin çıktığını gördü. Eksikliği f arkedememişlerdi. Pabuçlarını sürüyerek ilerledi. Yüreğinde ilk esrar çektiği günkü ezintiyi duydu. Fakat:

— Sabah, diye mırıldandı, sabahleyin vermiştim bunun hesabını.

Ve yüreğindeki ezinti yavaşça kaybolmağa başladı.

Haykırır tüysüz çırak, haykırdığından habersiz,
Kebabekmek ombeş.
Saçlı sakallı köylüler, ameleler birikirler maltız başına,
Bakarlar.
Yutkunurlar.
Kebapekmek ombeş.

Şimdi, Fazıl Hüsnü'nün ve 1950 yılının yayınlanmış şiirleri arasında en güzel eserini, Kızılırmak kıyılarını, bir ağızdan okuyalım:

bir yolda kullanmaktadır. Fazıl Hüsnü «Toprak Ana» sı ile bir adım daha ileri gitmiş, halkın ıstırabını memleket çapında dile getirmiştir. Bu çok önemli gelişme (hattâ şair için büyük bir inkilâp diyebiliriz) üzerine parmak basarken Fazıl Hüsnü'nün eski alışkanlıklarından bir mikdar dahı, fedakârlık etmesini ve yeni, dinamik bir şiir yapısı kurmasını bekleriz.

Fahir ONGER

Türk Edebiyatı Tarihleri ve Tedrisatı

(1 inci sayfadan devam) nın tarihî edebiyatı osmanı ye'si (1910), Faik Reşat'ın Tarihi edebiyatı Osmaniye'si (1911) gibi eserlerle çoğalır ve debiyat tarihi disiplin halide olmamakla beraber Darülfünun'a (4) idadilere ve sultanilere (5) girer.

(Devamı var)

(1) Tasviri Efkâr, No. 135, 27 Rebülahir 1280).

(2) Bunların arasında bilhassa Ziya Paşa'nın «Harabat» ı (1874);

Ebüzziya Tevfik'in «Mümunei edebiyatı Osmaniye» si (1879); Ekrem'in «Tâlimi edebiyat»ı (1881); Mustafa Reşit'in «Müntehibatı cedide» si (1884) zikredilebilir.

(3) Mamafih bu arada bilhassa Avrupa Edebiyatı tarihine dair Gülnar'ın (Dölebedef) «Rus edebiyatı» (1885) Nüzhet'in «Elsinei Garbiye edebiyatı» (1890); Mehmet Emin'in «Fransa asrı» hazır müellifleri» (1894); ve Mübarek Galip'in (Mektep Mecmuası, sene 1895), Saffeti Ziya'nın (Malûmat Mecmuası, sene 1896); Ahmet Şuayip'in (Serveti Fünun mecmuası, sene 1900) araştırmaları, Mehmet Ali Ayni'nin «Tarihi edebî âlem» (Kastamonu 1903) tercemesi gibi eserler mevcuttur.

(4) Darülfünun'da daha evvel edebiyatı Arabiye ve «Farsiye» ve hattâ «Franseviye» okutulmuşsa da bu derslerin edebiyat tarihiyle alâkası ancak dolayısıyledir. Meşrutiyet'ten sonradır ki Osmanlı edebiyat tarihiyle beraber Fars ve Arap edebiyatı tarihleri okutulmıya başlanmış ve bu arada zaman zaman Yunan ve Lâtin tarihi edebiyatiyle Fransız ve Alman tarihi edebiyatı dersleri arasına girmiştir. 1911' de karışıklığa nihayet verilrek Osmanlı edebiyatı tarihinden başka Arap ve Fars edebiyatı tarihine de birer kürsü ayrılmıştır.

(5) Bu dersler idadilerin yedinci sınıflarında, sultanilerde de 11 ve 12 inci sınıflarda okutuluyordu. Sultanilerde okutulan dersler «Türklerin medeniyeti ve edebiyatı hakkında malûmatı muhtasara» dan sonra «Devri teceddüt» ü ayrıca göstermek şartıyla Osmanlı edebiyatı tarihindn ibaretti.

FİKİR ve SANAT
Aylık Dergi
Her ayın 5 inde İstanbulda çıkar. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
BÜLENT ORAN
Abone: Yıllığı 120, altı aylığı 60 kuruştur.
Adres: Bakırköy Asmalı sokak No. 76
Basıldığı ve dizildiği yer: ONAN Basımevi